

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЛАНКАСТЕРСЬКОЇ УГОДИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Кравченко Валерій Вікторович,
кандидат історичних наук

Стаття присвячена аналізу сучасного стану виконання Ланкастерської угоди 2010 р. між Великобританією та Францією, що визначила на середньострокову перспективу основні напрями двостороннього співробітництва в секторі безпеки та оборони, зокрема у таких чутливих національно орієнтованих аспектах, як ядерна політика та розвідка. Окреслено основні проблеми, з якими зіткнулися сторони в процесі імплементації положень двосторонньої угоди в контексті протистояння новим асиметричним загрозам та викликам, що зумовлені агресивною політикою Росії в світі, діяльністю радикальних ісламістських угруповань, актуалізацією функції колективної безпеки Організації Північноатлантичного договору. Окремо зазначено моменти, що містять позитивний досвід для України, зокрема, щодо розбудови з метою зміцнення обороноспроможності та створення політичного союзу, тісних партнерських відносин у секторі безпеки та оборони з найближчими сусідами-союзниками, у тому числі країнами – членами НАТО, що потенційно можуть зіткнутися з тактикою гібридної агресії Росії, яку Москва вперше використала в Україні.

Ключові слова: Великобританія, Франція, Ланкастерська угода, оборона, безпека.

Kravchenko Valeriy

IMPLEMENTATION PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE UK-FRANCE LANCASTER HOUSE TREATIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article analyzes the current state of implementation of the Lancaster House Treaty 2010 between United Kingdom and France, which defined medium-term main directions of bilateral cooperation in security and defense sector, particularly in sensitive nationally oriented aspects such as nuclear policy and intelligence. The main problems faced by the parties in the implementation of the provisions of a bilateral agreement are outlined in the context of resist to new asymmetric threats and challenges posed by Russia's aggressive policy in the world, activities of radical Islamist groups resulted to actualization of the collective security goals of North Atlantic Treaty Organization. There are given points separately that make a positive experience for Ukraine, in particular for the development, with the aim of strengthening the defense capability and creation of political union, a close partnership in the security and defense sector with the nearest neighbors, allies, including NATO members, who may face hybrid tactics of Russia's aggression, which Moscow used for the first time in Ukraine.

Keywords: United Kingdom, France, Lancaster House Treaty 2010, defense, security.

Франція та Великобританія – ключові міжнародні актори, що мають глобальне охоплення власної політики, глобальні інтереси. Маючи колоніальний спадок, Франція та Великобританія послідовно тримаються за ідею франкофонії та «Співдружності націй» відпо-

відно. При цьому відносно домінанти західного світу – США – Великобританія провадить давню стратегічну політику дружби, натомість Франція послідовно намагається чинити опір американізованій політичній глобалізації. При цьому П'ята республіка в 2008 р. повер-

нулася до воєнної компоненти НАТО, є послідовним та вірним військовим союзником США, регулярно проводить гуманітарні інтервенції та військові операції в Африці. Участь Франції в нормандському переговорному форматі, як і в 2008 р. медіаторство Ніколя Саркозі конфлікту в Грузії, актуалізує прагнення Франції відігравати особливу роль у світі. Великобританія натомість дедалі більше скочується до рівня середньої європейської держави, не беручи участі в активній європейській дипломатії, маючи перспективу проведення 23 червня 2016 р. референдуму про свій вихід з ЄС, а також внутрішні проблеми зі зростанням популярності ідеї незалежності Шотландії.

Наприкінці 2000-х – на початку 2010-х рр. обидві країни були змушені зіткнутися з жорсткими фінансовими обмеженнями, що на тлі військових операцій в Афганістані та Лівії значно вдарили по спроможностях двох країн реалізовувати власні стратегії. З метою вирішення цих проблем, за умов істотних обмежень витрат на оборону, в листопаді 2010 р. між Францією та Великобританією був підписаний Ланкастерський договір.

Питання двостороннього військового співробітництва Франції та Великобританії недостатньо висвітлені в західній історіографії, зокрема тому, що обидві країни є членами Північноатлантичного альянсу, проблеми функціонування якого, як правило, розглядаються в комплексі. З іншого боку, Великобританія не є активним прихильником Європейської політики безпеки та оборони, яку лобіює Франція та яка є предметом дослідження багатьох європейських політологів. Окремі аспекти військового співробітництва в контексті імплементації Ланкастерської угоди, її перспективи висвітлені в публіцистичних працях наукового співробітника Інституту європейських досліджень Брюссельського вільного університету Даніеля Фіотта [1], професора Королівського інституту міжнародних відносин (Брюссель, Бельгія) Свена Біскопа [2],

наукового співробітника Четхем Хаус Бенуа Гоміса [3].

Ланкастерська угода

«Декларація Сполученого Королівства і Франції з оборонного та безпечного співробітництва 2010 року» [4] складається із всеосяжного договору зі співробітництва у сфері оборони, що встановлює рамки співробітництва між двома країнами, підпорядкованого йому договору про спільні ядерні об'єкти, Листа про наміри, підписаного міністрами оборони та начальниками штабів і спрямованого на посилення взаємодії між збройними силами двох країн, а також пакета окремих спільних ініціатив щодо військової техніки та технологій.

Договори запроваджують низку спільних програм, три з яких привертають найбільшу увагу. Перша спільна програма – це можливість розгортання авіаносців, що розглядалась у контексті військово-морської співпраці в Аденській затоці в рамках місій ЄС і НАТО, спрямованої на боротьбу з піратством. Ця програма ґрунтується на припущенні, що до 2020 р. у Великобританії та Франції, найімовірніше, залишиться лише по одному діючому авіаносцю. Тож ці країни планують використовувати один авіаносець для міжнародних місій, а інший завжди тримати на морі, можливо, у складі франко-британської інтегрованої ударної групи, що буде складатися із об'єднаних сил ВМФ обох країн. У майбутньому військові літаки обох країн будуть розміщуватися на борту авіаносців обох країн, дозправлятися літаками обох країн, а самі авіаносці перебуватимуть під захистом або французьких, або британських ударних бригад.

Другий основний напрям військового співробітництва – це майбутнє спільне розгортання наземних сил. Сполучене Королівство і Франція оголосили про розробку двонаціональних сил швидкого реагування. Британським та французьким бригадам уже доводилося діяти

разом під багатонаціональним командуванням, наприклад, на Балканах у складі місії ООН [5] чи у ДР Конго у складі місії «Артемід» [6] відповідно до Європейської політики з безпеки та оборони, але Комбіновані спільні експедиційні сили (*CJEF*) є вищим рівнем інтеграції між наземними збройними силами двох країн. Ідея полягає в тому, що одна британська і одна французька бригади (кожна у складі приблизно 5000 осіб) будуть тренуватися для спільних операцій під керівництвом британського чи французького командувача. *CJEF* зможуть проводити операції у двосторонньому режимі, у форматі НАТО, ЄС або на іншій коаліційній основі.

По-третє, поглиблення очікує й промислову співпрацю. Франція та Сполучене Королівство узгодили 10-річний план для сектору складних озброєнь (тобто ракет та керованого озброєння) для того, щоб уникнути «розпорошення зусиль» [4], консолідувати спільну промислову базу та досягти значної економії без зниження ефективності. Окремі напрями промислової співпраці стосуються будівництва протикорабельних ракет, крилатих ракет та засобів протиповітряної оборони малої дальності. Франко-британська сумісність у сфері оборонної промисловості породжує рух до гомогенізації потреб двох армій у питаннях військового устаткування.

З цією метою Париж і Лондон «посилають співпрацю у сфері досліджень і технологій у напрямках супутникового зв'язку, безпілотних систем повітряної розвідки, військово-морських систем та складних озброєнь. У короткостроковій перспективі вони також співпрацюватимуть щодо утримання та підготовки флоту військово-транспортних літаків A400M, дозаправки літаків у повітрі, повітряного транспорту та знешкодження морських мін» [4]. Дві країни у межах Ланкастерської угоди також домовилися про співпрацю щодо контртерористичної політики та стійкості інфраструктури проти кібератак.

Другий договір стосується співпраці у ядерній сфері. Із початку 1960-х рр.

Франція розглядала національні ядерні сили як могутній символ своєї незалежності. Сполучене Королівство діяло за більш витонченою логікою, заснованою на двоїстому підході: Великобританія активно намагалася слідувати світовому ядерному роззброєнню, спираючись на американську ядерну парасольку для захисту і підтримуючи мінімальний незалежний ядерний арсенал стримування в якості доповнення. З огляду на таку передісторію, співпраця у ядерній сфері є безсумнівно історичним прогресом у франко-британських відносинах.

У Ланкастерській угоді сторони оголосили про готовність втілювати нові розробки, що будуть вимагати безпрецедентного рівня обміну знаннями з ядерної сфери. Крім того, спільне симульоване тестування ядерних боєголовок проводитиметься на новозбудованих об'єктах – у Центрі досліджень атомної зброї в Олдермастоні та у Центрі ядерних досліджень Вальдук Комісаріату з атомної та альтернативної енергетики у Бургундії [4]. Центр в Олдермастоні зосередиться на розробці технологій, тоді як їхнє тестування та моделювання буде здійснюватися у Вальдуці.

Ланкастерська угода підписана строком на 50 років, втім, змістовно зосереджена на короткочасній потребі Франції та Великобританії в досконалому військовому потенціалі. Наразі, через 5 років після її підписання, імплементація положень угоди має різні актуальні виміри.

Сучасні стратегічні пріоритети

Пріоритетом спільного порядку денного є тероризм та регіональна нестабільність. Британцями та французами Європа розглядається як дуже вразлива, особливо її східні та південні кордони, де природа проблем безпеки кваліфікована як вкрай серйозна. У перспективі Лівія стане активним фронтом для джихаду, який посилить ризики тероризму на узбережжі Середземномор'я. З 2005 р. Європа є головною метою джихаду

«третього покоління»¹, коли Захід позначений як «місце розмноження», де мільйони погано асимільованих мусульман складають запасну армію для джихаду [7]. Феноменальне поширення віртуального світу і соціальних мереж допомогло поширити ідею розриву європейських суспільств, сприяючи піднесенню ультраправих суспільних рухів через зростаючу ісламофобію, яка сама породжує соціальне розшарування, громадянські війни і, зрештою, сприяє руйнуванню Європи. На відміну від періоду Аль-Каїди (2000-ні рр.), якій насправді ніколи не вдавався «рекрутинг» ісламістів у європейських країнах, нині Франція та Великобританія – дві держави, що мають найбільшу колоніальну спадщину в Африці та Леванті – зіткнулися зі справжнім проблемним соціальним явищем, що загрожує не тільки безпеці, але й загалом – національній єдності [8].

Непередбачуваний характер загроз ставить перед європейцями нові запитання. Яким чином вони повинні вирішувати проблеми взаємодії між зонами близькосхідної та західної імміграції? Як вони повинні протистояти внутрішній проблемі населення, що потерпає від кризи ідентичності? Дипломатичні служби Франції та Великобританії висловлюють здивування рівнем небезпеки існуючих викликів, що збивають з логіки традиційні стратегії. У цьому контексті особливого значення набуває реформа сектору інформації та розвідки, а також двостороннє співробітництво в галузі інформації (зокрема основний наголос робиться на соціальних мережах – джерелі соціального вибуху).

Девіантний характер тероризму, що впливає на повсякденне життя, вимагає пояснення для громадян. Оборонне співробітництво має бути санкціоноване суспільством двох країн. При цьому для більшої ефективності акценти у громадських дебатах, що відбулися в обох країнах, розставлені не на самій загрозі,

а на територіальному та індивідуальному захисті; не на обороні, а на безпеці. Загалом британці сьогодні скептично ставляться до того, як витрачаються державні кошти: вони не підтримували участі своєї країни в місії НАТО в Афганістані; вони вважають, що Лівія є провалом, і що війна в Іраку (з ІГЛ) не йде так, як треба [9]. Тож навіть витратити більше грошей? Членам парламенту дедалі важче переконати громадськість, що квота оборонних витрат у 2 % ВВП потрібна для захисту. З цією метою навесні 2015 р. були проведені громадські дебати в парламентах Великобританії та Франції, «що мали на меті навчити людей, пояснити, що мир не дається дарма, що є ціна, за яку потрібно платити, щоб гарантувати безпеку»[7].

Співробітництво військово-повітряних сил

Практичний вимір співробітництва обумовлений сферами застосування. Стосовно співробітництва військово-повітряних сил варто відзначити істотний прогрес, досягнутий сторонами угоди. Франція та Великобританія спільно реалізують перспективний проект *FCAS (Future Combat Air System)* – безпілотної бойової повітряної системи. Техніко-економічний етап проекту *FCAS* був започаткований урядами двох країн у листопаді 2014 р. Ще раніше, у листопаді 2013 р., *BAE Systems* і *Dassault Aviation* звернулися з пропозиціями, відповідно, до британського та французького урядів з метою спільно розробляти концептуальний макет БЛА [10]. Попередні плани Великобританії з доопрацювання безпілотної апарату середньої дальності (дрона-шпигуна для спостереження) були істотно переглянуті на користь розвитку спроможностей та можливостей спільного будівництва безпілотної бойової машини – аналога американського *Predator*. Нове покоління бойових повітряних апаратів буде введено в експлуатацію після того, як винищувачі *Rafale* (Франція) і *Typhoon* (Великобританія) будуть виведені зі складу збройних сил у 2030 р.

¹ «Джихад третього покоління», або «джихад бідних», – західна класифікація джихаду, що не має звичної організаційної основи. Вперше застосована після теракту 2013 р. у Бостоні.

Цей новітній проект виводить технологічне співробітництво між союзниками на якісно новий рівень. Добре відомо, що як британці, так і французи впродовж багатьох років проводили самостійні льотні випробування, демонструючи власні новітні технології у зазначеній галузі. Натомість новий проект передбачає будівництво розробленого спільними зусиллями літака, який зможе успішно виконувати оперативні завдання, відповідно до цілей французьких й британських фундаментальних оборонних документів.

За основу проекту взято французьку програму *nEUROn* (а не концептуальний макет-демонстратор *BAE «Taranis»*, досвід якого врахований при втіленні *FCAS*). Цей проект є результатом загальноєвропейських зусиль. На 50 % *nEUROn* був побудований європейськими партнерами: *Alenia Aermacchi* (Італія) побудували датчики; *Saab* (Швеція) – головний фюзеляж і паливну систему; *EADS-CASA* (Іспанія) – крила; *Hellenic Aerospace Industry* (Греція) – вихлопну систему; *Ruag* (Швейцарія) надали аеродинамічну трубу для тестування [10].

БЛА *nEUROn*, вперше фізично продемонстрований на Паризькому авіашоу в червні 2013 р. *Dassault Aviation*, здійснив близько 85 польотів демонстратора у випробувальному центрі поблизу м. Істр на півдні Франції в 2014 р. 25 серпня 2015 р. на полігоні Пердасесфожу в Італії були закінчені попередні експлуатаційні випробування. Після цього *nEUROn* має пройти фінальні тести, зокрема зі стрільби та оцінок стелс-характеристик, на полігоні Відсель у Швеції [11].

При розробці програми *FCAS* англійцями та французами враховувався «чутливий» промисловий сектор, який тісно пов'язаний із суверенною орієнтацією зовнішньої та оборонної політики кожної держави. Комплексний франко-британський проект за участю двох виробників, які є запеклими конкурентами на міжнародному рівні, незважаючи на їх дуже різні адміністративні структури, спрямований на галузеве зближення та раціоналізацію витрат без втрати ефек-

тивності технологічного виробництва, з перспективою економічної вигоди.

Описаний як стратегічний, цей тест на співпрацю в бойовій авіонавтиці є лейтмотивом довгострокових інвестицій Ланкастерської угоди. Зважаючи на бюджетні обмеження, Франція і Великобританія будуть більше не в змозі самостійно розвивати дорогі бойові авіаційні проекти в майбутньому. Це є фінансова дійсність, і вона інтенсифікує унікальну можливість, засновану на досвіді військових операцій в Афганістані та Іраку, який показує, що ВПС Франції та Великобританії дуже близькі та їх сумісність слід підтримувати. З точки зору Франції, *FCAS* повинна гарантувати, що партнери по Ланкастерській угоді в довгостроковій перспективі залишатимуться частиною невеликої групи країн, які мають власну незалежну і суверенну бойову авіацію.

Загальний погляд на концепцію управління, узгоджений графік і узгоджені бюджети є трьома основними умовами для успіху. Завдання *FCAS* полягає в тому, щоб підготувати наступне покоління бойових літаків (на базі БЛА *nEUROn*, а також перспективної пілотованої розробки), які повинні бути введені в експлуатацію в 2030–2035 рр. Фаза реалізації проекту *FCAS* вже триває три роки і має узгоджений спільний бюджет 2 млрд євро [12]. Ця фаза повинна перевірити здатність обох країн прагнути до спільних технологічних рішень, заснованих на загальному операційному розумінні. В 2016 р. уряди двох країн матимуть технічні підстави, необхідні для прийняття рішення щодо запуску демонстраційного етапу проекту *FCAS*.

Комбіновані спільні експедиційні сили

Іншим практичним результатом імплементації Ланкастерської угоди є Комбіновані спільні експедиційні сили (*CJEF*). Комбіновані спільні експедиційні сили утворені в 2010 р. в рамках Ланкастерської угоди, призначені для розгортання франко-британського об'єднаного корпусу «з метою використання в широ-

кому діапазоні кризових сценаріїв, аж до високої інтенсивності бойових дій» [4]. Корпус включає всі три види збройних сил: наземний компонент, що складається зі створених на національному рівні бригад, морський і повітряний компоненти, об'єднані спільною штаб-квартирою, логістикою та допоміжними функціями. Повна операційна спроможність корпусу має бути досягнута в 2016 р.

CJEF не є постійною бойовою силою, але, швидше, може бути застосований у погодженому форматі в рамках зобов'язань та операцій Великобританії, Франції, НАТО, Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй тощо. *CJEF* розглядається як засіб для проведення наступальних і оборонних операцій на суші, у повітрі та на морі. Вони призначені для швидкого розгортання на віддаленому театрі бойових дій на строк до трьох місяців автономної роботи, а також передбачають можливість залучення інших держав як партнерів по коаліції.

Великобританія і Франція вбачають такі ймовірні завдання для *CJEF*:

- антикризове управління (кризовий менеджмент), включаючи якнайшвидшу інтервенцію на територію потенційного конфлікту (у тому числі для гарантування дотримання безпілотної зони, імплементації запроваджених ембарго і санкцій тощо);
- захист спільних національних інтересів за кордоном;
- операції з прикриття та евакуації мирних мешканців;
- тимчасове посилення міжнародних миротворчих операцій;
- надання екстреної гуманітарної допомоги [13].

Найбільших практичних успіхів *CJEF* досягли у військово-повітряній співпраці. Здатність спільних підрозділів до інтервенції в найкоротші терміни у всьому діапазоні операцій є свідченням гнучкості стратегії застосування військово-повітряних сил. Функціонування мережі з обміну офіцерськими кадрами стимулює обмін у галузях знань (наприклад, досвід британських «сил захисту»

відносно сил спецоперацій («командос»), ноу-хау французьких стрільців у вертольотах [13]), що дає переваги обом партнерам. Важливим наслідком співробітництва є реалізація франко-британських операцій із захисту повітряного простору. Повітряні поліцейські місії (під час Лондонських Олімпійських ігор або неодноразові бойові вильоти на перехоплення російських бомбардувальників над Ла-Маншем [14]) і механізми співпраці в контексті транскордонної координації повітряного простору над Балтикою (Місія з патрулювання повітряного простору НАТО) є хорошими прикладами робочих відносин, які існують між двома ВПС. Іншим практичним моментом партнерства є спільне використання повітряного флоту. Так, британські військово-повітряні транспортні засоби та винищувачі «Торнадо» були відряджені на французьку повітряну базу в Нджамені (Чад) та брали участь у французькій операції «Сервал» (Малі) у 2013–2014 рр. [15].

Варто зазначити, що початок згаданої французької операції в Малі у січні 2013 р. відбувся з використанням двосторонньої структури *CJEF*. На вимогу малійського президента і для реагування на терористичну загрозу Бамако потрібно було ухвалити швидке рішення про початок наземної операції [16]. Проте наземної фази британці не підтримали, що засвідчило наявність стратегічних розбіжностей між союзниками стосовно доцільності проєкції сили на віддалених театрах.

Стратегічні розбіжності між союзниками

Для британців уроки, засвоєні з втручання в Афганістан, поширюються й на Африку – перш ніж послати війська, потрібно вивчити коріння кризи, щоб мати розуміння, як стабілізувати країну. Цей підхід був застосований у Сомалі та Нігерії, операція «Бархан» є також реакцією на такий підхід з використанням політичних процесів, покликаних відновити Малі (Алжирські переговори).

Значущість зусиль ілюструє знаменник франко-британського співробітництва у контексті операцій втручання, де головною є пропозиція африканським націям забезпечити допомогу і навчання власних збройних сил. За такого підходу підготовка операції проводиться спільно з суверенними африканськими арміями з метою зробити їх незалежними, утворюючи додаткову цінність Ланкастерського партнерства.

Франція очікує на залучення Великобританії у місії з нейтралізації дій Аль-Каїди в ісламському Магрибі та в смузі Сахеля, а також підтримку своїх дій, що включають в себе стримування загрози в Лівії і боротьбу з терористами Боко Харам у Нігерії. Незважаючи на дипломатичні та посередницькі зусилля, французькі збройні сили не можуть втручатися в регіон самостійно, їм потрібна європейська допомога. Африканські театри дій складні, вони включають повітряний та супутниковий вимір зі значною тривалістю операції та обов'язковою потребою в наземній підтримці.

Проте у британців зовсім інші пріоритети. Зважаючи на відомий «острівний євроскептицизм», що закладений в їх менталітеті, після фізичної втрати Британської імперії громадяни Сполученого Королівства дуже негативно ставляться до великих заморських військових кампаній, зокрема оцінюючи наслідки війни періоду прем'єрства Тоні Блера в Іраку та Афганістані. Проте нині серйозне занепокоєння в суспільстві викликає посилення Росії та її агресивна політика, зокрема залучення Росії до конфлікту в Сирії. Загроза, що створена в Східній Європі та на Близькому Сході, може змінити усталений образ мислення, мобілізувавши осіб, які ухвалюють політичні рішення, «зберігши» бюджет і стратегічні британські прагнення. Підтвердженням цієї тенденції є публікація фундаментального оборонного документу – «Стратегічного огляду з питань безпеки та оборони» – у листопаді 2015 р. [17].

Франція загалом дотримується принципу глобального підходу, як і англійці. Але водночас існує питання про

те, як розуміти пріоритети обох партнерів. Стратегічний діалог стикається з труднощами пошуку конкретних ліній взаємодії на театрах військових дій. Дискусія ініціює широкий спектр питань. Спільні військові дії, але з якою метою? Розгортання *CJEF*, але ґрунтуючись на якому сценарії? Ідея застосування *CJEF* датується 2010 р., коли об'єднані сили були створені в ході амбітних і надзвичайно успішних програм навчання, не передбачаючи, що протягом найближчих п'яти років стратегічне середовище значно зміниться. Посадовим особам в урядах двох країн доведеться ухвалити політичні рішення, що узгодять напрям, у якому *CJEF* будуть використовуватися. Безумовно, існують побоювання залишити комбіновані сили лише на рівні навчань або концепції. Ланкастерська угода додала цікавої ймовірності того, що одному з підписантів може знадобитися допомога свого партнера, щоб застосувати силу від його імені і навпаки.

Чи є необхідність у створенні єдиного центру планування? Перепопи цьому існують не тільки на експлуатаційному рівні. Передусім ідеться про міжнародний контекст, який є великою проблемою. Чи існує необхідність перегляду нової стратегічної ситуації в бік посилення ефективності засобів стримування, маючи російську загрозу, яка не була згадана в угодах 2010 р.? Чи передбачена спільна відповідь Франції та Великобританії щодо кризи в Україні? Чи можливо застосувати *CJEF* в Україні? Чи стане боротьба з тероризмом, якої немає в «дорожній карті» франко-британського партнерства, сполучною ланкою західних інтервенцій? Чи потрібно розглянути питання про спільне реагування на загрозу ІПЛ? Чи існують спільні інтереси в Африці? Як можна узгодити французький підхід, який є військовим і оперативним, в Малі і Центральноафриканській Республіці, з пріоритетами, що їх сповідують британці відносно стабілізації та розвитку політичного діалогу?

Відповіді на поставлені питання буде дано лише в тому випадку, якщо Франція та Великобританія дійдуть згоди

щодо оцінки міжнародної ситуації. Вони також повинні визначитися, чи є *CJEF* виключно силою останньої інстанції для управління кризами високої інтенсивності та чи може сфера їх компетенції бути більшою, ніж це спочатку передбачалося. Чи повинні вони відігравати стримуючу роль у конфліктах більш низької інтенсивності? Чи мають бути розгорнуті у наземній фазі, щоб запропонувати гарантії (наприклад, дотримання режиму припинення вогню тощо)?

Контекст парламентських виборів у Великобританії² і процес складання нового фундаментального оборонного документа змусили Лондон зайняти більш стриману позицію. Натомість Франція, яка здійснює з 2013 р. доволі тривалі інтервенції в Африці, прагне обстоювати необхідність гармонізації зовнішньої політики і загального аналізу регіональних загроз.

На думку французів, відсутність публічних дискусій про уроки, які можна отримати з західних інтервенцій (американської, британської, французької), є проблемою та історією стратегічного провалу в Афганістані [18]. Відносини Лондона з Вашингтоном є також об'єктом прямої критики. Чи є британський вибір життєздатним, пропонуючи велике скорочення збройних сил з акцентом на високу інтенсивність операцій? Чи не час уже розпочати франко-британську дискусію про стратегію США, головного партнера для Франції та Великобританії? У виборі театрів військових операцій французькі військові експерти застерігають від зростаючої розбіжності стратегічних пріоритетів з Вашингтоном (зокрема щодо військової операції проти ІГЛ у Сирії). Небажання США вплутуватися в управління кризами та їх орієнтація на тихоокеанський регіон у найближчому часі не зміняться. Франція і Великобританія дедалі частіше стикаються з вибором втручання: у кращому випадку за підтримки американців, а в гіршому – без них.

² Відбулися 7 травня 2015 р., закінчилися перемогою правлячих консерваторів.

Труднощі досягнення згоди щодо стратегічних питань ставлять під сумнів рівень політичної участі. Немає чіткої відповіді і на питання, що є первісною метою оптимізації можливостей двох країн у широкому діапазоні операцій – зміцнення оборонної промисловості, спільне розгортання сил, забезпечення життєздатності ядерного стримування чи відображення загальної рішучості на міжнародній арені?

Майбутнє Ланкастерської угоди

Втома або навіть депресія, породжена фінансовою кризою, що спостерігається в Європі, зростання несподіваних загроз на Півдні і Сході ведуть до появи парадоксів. У час, коли кожна відповідальна країна за існуючих умов повинна посилювати свої стратегічні прагнення, оборонні бюджети цих країн урізують. Коли погіршення глобального контексту має мобілізувати спільні зусилля, ресурси зменшуються. Франція підкреслює, що зробила важкий вибір у збереженні рівноваги між істотними стратегічними потребами першої необхідності та власними фінансовими можливостями. Але чи можуть Франція і Великобританія рухатися в цьому напрямі разом? Чи справді вони готові попередити загрозу, щоб гарантувати безпеку їх громадян? Чи достатньо в них політичних амбіцій для цього?

Нарешті, вперше порушується питання про розширення Ланкастерської угоди за рахунок включення інших європейських країн. Чи повинно партнерство бути відкритим або поглибленим? Французи і британці не мають спільної відповіді на це питання. Вперше воно було порушене Нідерландами, які були дуже бажаними учасниками в Малі, і чий фінансові зусилля демонструють прихильність до участі у питаннях колективної безпеки. В умовах кризи в Україні, породженої військовою агресією Росії, Франція та Великобританія вважають за необхідне активізувати діалог із Польщею, яку безпосередньо зачіпає цей конфлікт і яка багато років підтримує високі витрати на оборону.

Ще одним можливим кандидатом є Німеччина, у тандемі з якою Франція бере участь в урегулюванні української кризи. Німеччина готує власну Білу книгу і припускає, що вона більше не може залишатися осторонь франко-британського партнерства як країна, що впродовж тривалого часу продовжує залишатися «на передовій» міжнародних військових операцій.

Сімнадцять років тому (1998 р.), під час підписання франко-британської угоди Сен-Мело, Вашингтон із підозрою ставився до британських ініціатив, націлених на більшу автономію Європи в оборонних питаннях. Нині, з поверненням Франції до військової компоненти НАТО в 2008 р., американці мають набагато більше ентузіазму щодо проекту європейської оборонної ідентичності та підтримки франко-британських зусиль з лідерства на Старому Континенті. Ідея протиборства з тероризмом об'єднала інтереси та привела до гомогенної відповідності франко-британський та європейський порядок денний, поставивши антитерористичні зусилля на перший план.

Загалом Франція та Великобританія нині намагаються пристосувати власні безпекові та оборонні стратегії, що мають глобальне охоплення, до умов жорстких фінансових обмежень. Ефективним допоміжним чинником цього процесу є Ланкастерська угода, що допомагає раціонально розподілити оборонні обов'язки без втрати стратегічної автономності та захисту національних інтересів. За умов динаміки міжнародних відносин, зростання проблем на східному та південному фланзі Європи, у тому числі через агресивну політику Росії, роль цих двох країн як ключових безпекових акторів лише зростатиме.

Уроки для України

Для України імплементація положень Ланкастерської угоди створює передусім перспективу в царині миротворчих зусиль. Зокрема вже в цьому році існує можливість лобювання ініціативи застосування Комбінованих спільних ек-

спедиційних сил (*CJEF*) Франції та Великобританії в 2016 р. з метою виконання завдань кризового менеджменту в Україні, підтримки міжнародних миротворчих зусиль на Донбасі, підсилення діючих спостережних місій ОБСЄ на запит нашої держави та на виконання, наприклад, резолюції Генеральної Асамблеї ООН.

Іншим дипломатичним напрямом політики України може стати підтримка залучення нашого союзника-сусіда Польщі до процесів європейської інтеграції у галузі оборони (як у стратегічній, так і в практичній площині), зокрема у разі дебатів щодо розширення Ланкастерської угоди. Загалом досвід укладення великої угоди між двома сусідніми країнами – історичними суперниками, а нині партнерами, може стати в нагоді Києву та Варшаві в рамках посилення регіонального галузевого співробітництва, в якому очевидно зацікавлені наші сусіди в контексті російської загрози.

Результати парламентських виборів у Польщі, а саме перемога правотристських національно орієнтованих та євроскептичних сил, створюють сприятливі умови для розвитку двостороннього співробітництва між Україною та Польщею, побудованого на прагматичному інтересі кожної зі сторін із дотриманням національних інтересів.

Прагнення до регіонального лідерства Польщі у поєднанні з реалістичним розумінням сучасних загроз та їх природи, зокрема у контексті гібридної агресії Росії в Україні, бажання Польщі виступити ключовим контрибутором регіональної безпеки сприяє інтенсифікації двосторонніх відносин. За цих умов доцільним є посилення військово-політичного співробітництва, зокрема формалізація шляхом підписання всеосяжної двосторонньої оборонної угоди між Україною та Польщею з чітко визначеними сферами практичного співробітництва (планування, реагування, технології тощо). Така угода не надаватиме жодних безпекових гарантій сторонам, з огляду на членство Польщі в Північноатлантичному альянсі, проте матиме величезне символічне значення, сигналізуватиме про активну

позицію української дипломатії в регіоні та готовність шукати нові шляхи для підсилення її національних інтересів.

У перспективі така угода може стати ядром субрегіонального воєнно-політичного утворення у Великому Балто-Чорноморському регіоні, що матиме на меті запровадження обопільних гарантій, буде координувати та регулювати зусилля у секторі безпеки та оборони з метою стримування агресивної та проімперської політики Росії в регіоні.

Вагомим фундаментом для цього та елементом, що демонструє рівень та значення регіонального співробітництва, є функціонування багатонаціонального підрозділу – Литовсько-польсько-

української бригади у складі 4500 осіб, дислокованої поблизу м. Люблін. Досягнення операційної спроможності бригади з можливістю її розгортання у разі військової ескалації в регіоні є вагомим стримуючим фактором, що свідчить про єдність позицій демократичних держав Центральної та Східної Європи перед загрозою російської агресії. Військово-політичне співробітництво між Україною та Польщею, за умов наявності спільних загроз та викликів, потребує подальшої формалізації та систематизації, дієвим прикладом для якої можуть слугувати зусилля Франції та Великобританії щодо імплементації Ланкастерської угоди.

Список використаних джерел

1. *Fiott D.* The Common Security and Defence Policy : National Perspective / D. Fiott [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/05/ep79.pdf>
2. *Biscop S.* Peace Without Money, War Without Americans : Can European Strategy Cope? / S. Biscop. – Ashgate, 2016. – 102 p.
3. *Gomis V.* The European implications of Franco-British defence cooperation / V. Gomis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeangeostrategy.org/2014/02/european-implications-franco-british-defence-cooperation/>
4. *Офіційний* текст Ланкастерської угоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238153/8174.pdf
5. *Bajwa M.* Denationalisation of the Military? The British and French Armies in the Context of Defence Cooperation / M. Bajwa, E. Posntikow // International Public Policy Review. – November, 2006, Vol. 2, № 2. – P. 21.
6. *Terpan F.* The Europeanization of the French Defence Policy / F. Terpan. – Матеріали Четвертої пан-європейської конференції, м. Рига, Латвія, 25–27 вересня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jhubs.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/113.pdf>
7. *Chick C.* 2015 FBC Annual Defence Conference Report / C. Chick [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf
8. *Kepel G.* Immediate challenges that must be faced / G. Kepel. – Доповідь франко-британської щорічної оборонної конференції, м. Лондон, Великобританія, 12–13 березня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf
9. *Poll finds* 60 % of British public oppose UK military action against Syria // Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/politics/2013/aug/31/poll-british-military-action-syria>
10. *Кравченко В.* Dassault nEUROn та франко-британські проекти виробництва безпілотних бойових повітряних апаратів / В. Кравченко // Вісник науково-інформаційного Центру міжнародної безпеки та євроатлантичної співпраці – 2013. – Випуск № 31–32. – С. 62–67.
11. *Europe's Neuron Demonstrator Completes Flight Trials In France* // Aviation week. – March 9, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aviationweek.com/defense/europes-neuron-demonstrator-completes-flight-trials-france>
12. *Le projet de drone de combat franco-britannique va enfin décoller* // Le Parisien. – 3 Mars 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leparisien.fr/economie/le-projet-de-drone-de-combat-franco-britannique-va-enfin-decoller-03-03-2016-5595745.php#xtref=https%3A%2F%2Fwww.google.com.ua%2F>
13. *The Expeditionary Force is Ready. For Whom?* / Матеріали франко-британської щорічної оборонної конференції, м. Лондон, Великобританія, 12–13 березня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf
14. *Французские истребители перехватили российские бомбардировщики Ту-160 над Ла-Маншем* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/378056/frantsuzskie_istrebiteli_perehvatili_rossiyiskie_bombardirovschiki_tu160_nad_lamanshem
15. *Reeve R.* The Sahel-Sahara between 'Arab spring' and 'black spring' / R. Reeve // Oxford Research Group. – 18 November 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/publications/articles_multimedia/sahel_sahara_between_arab_spring_and_black_spring
16. *Кравченко В.* Військове втручання Франції у Сахелі на прикладі операції «Сервал» у Малі / В. Кравченко // Актуальні проблеми політики. – Одеса, 2013. – Випуск 50. – С. 137–144.

17. *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 : A Secure and Prosperous United Kingdom*. – November 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf
18. De Durand E. We need you / Матеріали франко-британської щорічної оборонної конференції, м. Лондон, Великобританія, 12–13 березня 2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf

References

1. *Fiott D.* (n.d.) The Common Security and Defence Policy : National Perspective. Retrieved from <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/05/ep79.pdf> [in English].
2. *Biscop S.* (2016). *Peace Without Money, War Without Americans : Can European Strategy Cope?* Ashgate, 102 p. [in English].
3. *Gomis B.* The European implications of Franco-British defence cooperation. Retrieved from <http://www.europeangeostrategy.org/2014/02/european-implications-franco-british-defence-cooperation/> [in English].
4. *Ofitsiynyi tekst Lankasterskoi uhoody.* [Official Text of Lancaster House Treaty]. Retrieved from https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238153/8174.pdf [in English].
5. *Bajwa M., Postnikow E.* (2006). Denationalisation of the Military? The British and French Armies in the Context of Defence Cooperation. *International Public Policy Review*. Vol. 2, № 2, p. 21. [in English].
6. *Terpan F.* The Europeanization of the French Defence Policy. *Materialy Chetvertioi pan-ievropeiskoi konferentsii*, m. Ryha, Latvii, 25–27 veresnia 2008 r. [Proceedings of the Fourth Pan-European Conference, Riga, Latvia, September 25–27, 2008]. Retrieved from <http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/113.pdf> [in English].
7. *Chick C.* 2015 FBC Annual Defence Conference Report. Retrieved from http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf [in English].
8. *Kepel G.* Immediate challenges that must be faced. – *Dopovid franko-brytanskoi shchorichnoi obronnoi konferentsii*, m. London, Velykobrytaniia, 12–13 bereznia 2015 r. [Report of the Franco-British Annual Defense Conference, London, UK, March 12–13, 2015]. Retrieved from http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf [in English].
9. *Poll finds 60 % of British public oppose UK military action against Syria.* Retrieved from <http://www.theguardian.com/politics/2013/aug/31/poll-british-military-action-syria> [in English].
10. *Kravchenko V.* (2013). Dassault nEUROn ta franko-brytanski proekty vyrobnytstva bezpilotnykh boiovykh povitrianykh aparativ [Dassault nEUROn and Franco-British Projects of Unmanned Combat Aerial Vehicle Production]. *Visnyk naukovykh informatsiynoho Tsentru mizhnarodnoi bezpeky ta yevroatlantskoi spivpratsi – Bulletin of Research and Information Centre for International Security and Eu-Atlantic Cooperation*, Vypusk № 31–32, pp. 62–67 [in Ukrainian].
11. *Europe's Neuron Demonstrator Completes Flight Trials In France* (2015). *Aviation week*, March 9. Retrieved from <http://aviationweek.com/defense/europes-neuron-demonstrator-completes-flight-trials-france> [in English].
12. *Le projet de drone de combat franco-britannique va enfin décoller // Le Parisien*. – Mars 3, 2016. Retrieved from <http://www.leparisien.fr/economie/le-projet-de-drone-de-combat-franco-britannique-va-enfin-decoller-03-03-2016-5595745.php#xtref=https%3A%2F%2Fwww.google.com.ua%2F> [in French].
13. *The Expeditionary Force is Ready. For Whom?* *Materialy franko-brytanskoi shchorichnoi obronnoi konferentsii*, m. London, Velykobrytaniia, 12–13 bereznia 2015 r. [Proceedings of the Franco-British Annual Defense Conference, London, UK, March 12–13, 2015]. Retrieved from http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf [in English].
14. *Frantsuzskie istrebiteli perekhvatili rossyiskie bombardirovshchiki Tu-160 nad La-Manshem.* [French Fighters Intercepted Russian Bombers TU-160 over English Channel] Retrieved from http://censor.net.ua/news/378056/frantsuzskie_istrebiteli_perehvatili_rossiyiskie_bombardirovshchiki_tu160_nad_lamanshem [in Russian].
15. *Reeve R.* (2014). *The Sahel-Sahara between Arab spring and black spring*. Oxford Research Group. Retrieved from http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/publications/articles_multimedia/sahel_sahara_between_arab_spring_and_black_spring [in English].
16. *Kravchenko V.* (2013). Viiskove vtruchannia Frantsii u Sakheli na prykladi operatsii «Serval» u Mali [Military Intervention of France in Sahel with the Mali Serval Operation's example]. *Aktualni problemy polityky – Actual Problems of Policy*. Odesa, Vypusk 50, (pp. 137–144) [in Ukrainian].
17. *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 : A Secure and Prosperous United Kingdom*. – November 2015. Retrieved from https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf [in English].
18. *De Durand E.* We need you. *Materialy franko-brytanskoi shchorichnoi obronnoi konferentsii*, m. London, Velykobrytaniia, 12–13 bereznia 2015 r. [Proceedings of the of Franco-British Annual Defense Conference, London, UK, March 12–13, 2015] Retrieved from http://www.francobritishcouncil.org.uk/data/files/reports/7_Final-uk-report-FBC-2015.pdf [in English].